

ביאור המעשה הנשגב של רבי חייא:

רבי חייא לימד תורה לחמשה ילדים מול ששה כדי לעשותם מרכבה לשני הכרובים בבית המקדש

כי בית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה, כמו שפירש רש"י פרשת ויצא בשם המדרש, על מה שאמר יעקב אבינו במקום המקדש (בראשית כח-יז): "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים". ופירש רש"י: "ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה".

יש לבאר הענין בזה על פי מה ששינו בגמרא (עירובין יח:): "מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר (תהלים קג-י) כל הנשמה תהלל י-ה". ופירש רש"י: "מיום שחרב בית המקדש, ופסקו הכהנים מלברך בשם המפורש... דיו לעולם שישתמש בשם שתי אותיות, בין לשבח לפניו, בין לברך איש את חברו, דכתיב כל הנשמה תהלל י-ה".

ונראה לבאר הטעם שבזמן שבית המקדש היה קיים, היו הכהנים יכולים לברך בשם המפורש בד' אותיותיו הוי"ה, ואילו אחרי החורבן נחסרו ב' אותיות ו"ה, ודיו לעולם להשתמש רק במחצית השם י"ה, על פי מה שכתוב במלחמת עמלק (שמות יז-יז): "ויאמר כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור". ופירש רש"י: "נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק", כי כל זמן שעמלק קיים נחסרו ב' אותיות ו"ה מן השם ונשארו רק ב' אותיות י"ה.

ומצינו ביאור נפלא על כך בדברות קדשו של ה"ישמח משה" (שם), על פי המבואר בתיקוני זוהר (הקדמה ט:): כי שם הוי"ה נרמז בראשי תיבות (תהלים צו-יא): "ישמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ". והנה בשמים למלאכים לשרפים לחיות ואופני הקודש, מתגלה תמיד גדולת הקב"ה, אפילו בזמן שיש גלות והסתר פנים למטה בארץ, לכן אפילו בזמן הגלות ששמו של עמלק קיים, מאיר בשמים מחצית הראשון שם י"ה שהוא ראשי תיבות 'ישמחו ה'שמים'.

מאי עבידנא [מה אני עושה], אזלינא ושדינא כיתנא [אני הולך וזורע זרעוני פשתן], וגדילנא נישבי [ואני קולע מהפשתן רשתות ומכמורות], וציידנא טבי [ואני צד בהם צבאים], ומאכילנא בשרייהו ליתמי [ואני מאכיל את בשרם ליתומים], ואריכנא מגילתא [ואני מכין מגילות קלף מעורותיהם], וכתבנא חמשה חומשי [ואני כותב עליהם חמשה חומשי תורה].

וסליקנא למתא [ואני עולה לעיר שאין בה מלמדי תינוקות], ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי [ואני מלמד לחמשה ילדים חמשה חומשי תורה, חומש אחד לכל ילד], ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי [ואני מלמד ששה ילדים ששה סדרי משנה בעל פה, סדר אחד לכל אחד מהם].

ואמורנא להו [אני אומר להם], עד דהדרנא ואתינא [עד שאני חוזר ובא], אקרו אהדדי [למדו זה את זה מקרא], ואתנו אהדדי [ולמדו זה את זה משנה. היינו שכל אחד ילמד את חברו החומש או סדר המשנה שלמד], ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל [וכך אני עושה לתורה שלא תשתכח מישראל]. היינו דאמר רבי [שהתפעל ממעשה נפלא זה], כמה גדולים מעשי חייא".

והנה כל רואה ישכיל ויבין כי דברי רבי חייא הם כחידה שתומה, כי הן אמת שעשה דבר גדול ללמד תינוקות של בית רבן תורה, אולם הלא בכל דור ודור מלמדים תורה לתינוקות של בית רבן, הנה כי כן מדוע התפעל רבינו הקדוש כל כך ממעשה זה של רבי חייא באומרו: "כמה גדולים מעשי חייא". זאת ועוד צריך ביאור, איך על ידי שלימד תורה לתינוקות של בית רבן בדרך זו חמשה מול ששה, גרם בכך שלא תשתכח תורה מישראל.

שם הוי"ה בד' אותיותיו נוטריקון: 'ישמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ

רחש לבי דבר טוב להעלות על שלחן מלכים, ביאור נכבד במעשה הנשגב של רבי חייא, בהקדם לבאר מה שגילו לנו חכמינו ז"ל בכמה מקומות,

בפרשתנו פרשת תרומה (שמות כה-א): "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". וצריך ביאור מה שהכפיל הקב"ה את דבריו, כי מאחר שכבר אמר בתחילת הפסוק: "ויקחו לי תרומה", מה ראה על ככה לחזור שוב בסוף הפסוק ולומר: "תקחו את תרומתי". זאת ועוד שבתחילה אמר "תרומה" סתם ובסוף אמר "תרומתי".

עוד ראוי להתבונן במה שפירש רש"י: "ויקחו לי תרומה - לי לשמי". ובפשטות כוונתו שנצטוו ישראל לקחת תרומה לשם שמים, אך לפי זה צריך ביאור מדוע רמז הקב"ה ענין זה דוקא בתרומת המשכן, הלא כל המצוות צריך לקיים לשם ה', כמו ששינו בגמרא (נדרים סב:): "עשה דברים לשם פעלם, ודבר בהם לשמים, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עודר בו". וכן קשה על מה שכתוב בפרשתנו (שם ח:): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ופירש רש"י: "ועשו לשמי בית קדושה".

"כמה גדולים מעשי חייא"

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, בהקדם לבאר מעשה פלא שעשה רבי חייא כדי לבטל שכחת התורה מישראל, והנה הוא שיח סוד שרפי קודש בין רבי חנינא לרבי חייא, כפי ששינו בגמרא בתוספת ביאור בסוגריים (בבא מציעא פה:):

"כי הוּוּ מינצו רבי חנינא ורבי חייא [פעם כשהתווכחו בתורה], אמר ליה רבי חנינא לרבי חייא, בהדי דידי קא מינצינא [איך אתה מתקוטט אתי], חס וחלילה אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי [אם תשתכח התורה אני מחזיר אותה בכח הפלפול שלי. על כך] אמר ליה רבי חייא לרבי חנינא, בהדי דידי קא מינצינא [איך אתה מתקוטט אתי], דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל [אני עושה פעולה לתורה שלא תשתכח מישראל].

בית המקדש של מעלה הוא כנגד י"ה י'שמחו ה'שמים, בית המקדש של מטה הוא כנגד ו"ה ו'תגל ה'ארץ

בית המקדש של מעלה י"ה מכוון כנגד בית המקדש של מטה ו"ה,
כדי ליחד שם י"ה עם ו"ה ביחודא שלים

הקב"ה מבקש: "ויקחו לי תרומה" - תרומה היא אותיות תרם ו"ה,
לבנות בית המקדש של מטה כנגד ו"ה

הקבה השרה שכינתו שהיא שם י"ה מבית המקדש של מעלה,
בבית המקדש של מטה שהוא כנגד ו"ה

אך למטה בארץ מתגלה כבוד מלכותו רק בזמן של גאולה, אבל בזמן של גלות והסתר פנים חסרה השמחה בארץ, על כן כל זמן שעמלק קיים שגורם הסתר פנים בארץ אין השם שלם, כי נחסרו אותיות ו"ה שהן ראשי תיבות ו'תגל ה'ארץ, עד לעתיד לבוא כשיתגלה כבוד ה' גם בארץ, אז יושלם השם בד' אותיותיו בבחינת: י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ עכדה"ק.

על פי האמור נשכיל להבין הטעם שכל זמן שבית המקדש היה קיים, היו הכהנים מברכים את ישראל בשם המפורש בד' אותיותיו, שהרי בבית המקדש זכו ישראל להשראת השכינה, כמו שכתוב (שמות כה-ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ועל ידי גילוי השכינה בבית המקדש נגלתה השמחה גם למטה בארץ, כמו ששינו בגמרא (מגילה י): על יום שהוקם בו המשכן: "תניא אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ". נמצא לפי זה כי בבנין בית המקדש נתמלא השם בכל ד' אותיותיו, כי השמחה היתה בשלימות בשמים ובארץ בבחינת י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ. וזהו שכתוב ביום הקמת המשכן (ויקרא ט-כג): "וירא כבוד הוי"ה אל כל העם".

הנה כי כן זהו ביאור הגמרא: "מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות, שנאמר כל הנשמה תהלל יה", כי אחרי החורבן כשנסתלקה השכינה מבית המקדש חסרה השמחה בארץ, ועל ידי זה חסרות ב' אותיות ו"ה של ו'תגל ה'ארץ, לכן דיו לעולם להשתמש רק בב' אותיות י"ה שהן י'שמחו ה'שמים, עד הגאולה העתידה שישרה הקב"ה שכינתו בארץ בהתגלות, שאז יחזרו ב' אותיות ו"ה - ו'תגל ה'ארץ למקומן. ויש לומר כי זהו הרמז בתיבת גאולה שהיא אותיות גאל ו"ה, שיגאל הקב"ה אותיות ו"ה שנסתלקו בגלות.

בית המקדש של מטה להשלים ב' אותיות ו"ה

והנה כאשר נתבונן בכל האמור נוכל ללמוד מזה יסוד גדול, כי בית המקדש של מעלה בשמים הוא בבחינת י"ה - י'שמחו ה'שמים, ואילו בית המקדש של מטה בארץ הוא בבחינת ו"ה - ו'תגל ה'ארץ. ומצינו סימוכין לכך בדברי בעל ה"תניא" ב"לקוטי תורה" (פרשת פקודי), שמבאר שם כי ירושלים של מעלה היא בבחינת י"ה, ואילו ירושלים של מטה היא בבחינת ו"ה.

יומתק להבין בזה מה שמצינו בפרשתנו בענין יריעות המשכן, כי היריעות הראשונות שכיסו על המשכן היו חמש מול חמש, כמו שכתוב (שמות כו-א): "חמש היריעות תהיין חוברות אשה אל אחותה,

וחמש יריעות חוברות אשה אל אחותה", ואילו יריעות העזים שהיו מעליהן היו חמש מול שש, כמו שכתוב (שם ט): "וחברת את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד... וחברת את האהל והיה אחד".

וביאר השל"ה הקדוש (פרשת תרומה דרך חיים אות כו) הענין בזה, כי היריעות הראשונות היו חמש מול חמש כנגד שני הלוחות שהיו חמשה דברות מול חמשה, ואילו יריעות עזים שעליהן היו חמש מול שש, כנגד חמשה חומשים בתורה שבכתב וששה סדרים בתורה שבעל פה, והנה לשון קדשו:

"ועל ענין התורה היה רמז היריעות חמש מול חמש, כנגד הלוחות שהיו חמשה מול חמשה, אחר כך יריעות אחרות חמש מול שש, רומז לתורה שבכתב חמשה חומשי תורה, ותורה שבעל פה ששה סדרים, והם מכוונים יחד זה מול זה".

ופלא כי הרמז בענין יריעות העזים כבר מבואר בתרגום יונתן בפרשתנו (שמות כו-ט): "ותלפין ית חמש יריעין לחוד, כל קביל חמשה ספרי אורייתא, וית שית יריעין לחוד, כל קביל שית סדרי מתניתא". וכן פירש עוד בפרשת ויקהל (שם לו-טז): "ולפין ית חמש יריעין לחוד, כל קביל חמשה ספרי אורייתא, וית שית יריעין לחוד, כל קביל שתא סדרי מתנייתא".

והנה מבואר ב"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן פ"ב), כי חמשה חומשי תורה הם כנגד אות ה' האחרונה מן השם, וששה סדרי משנה הם כנגד אות ו' מן השם. וכן כתב השל"ה הקדוש (הקדמה תולדות אדם בית חכמה תניינא אות ר'). וכן כתב ב"תולדות אהרן" להרה"ק רבי אהרן מז"יטומיר זי"ע (פורים ד"ה וכתוב כי יד): "תורה שבכתב הוא ה"א, לפי שיש בה חמשה חומשי תורה, ותורה שבעל פה הוא ו"א, לפי שיש בה ששה סדרי משנה, נמצא השני תורות הם ו"ה משם הקדוש". ומבאר שם כי על ידי העסק בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, משלימים ב' אותיות ו"ה החסרות מן השם.

הנה כי כן הרווחנו להבין מה שצוה הקב"ה לכסות את המשכן ביריעות עזים חמש מול שש, כדי לרמז על חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה, כי ענין זה מתאים להפליא עם המבואר שבית המקדש של מטה הוא כנגד ו"ה שבשם, לכן ראוי לכסותו ביריעות עזים חמש מול שש, שהן כנגד אותיות ו"ה.

בית המקדש של מעלה ושל מטה יחוד י"ה בו"ה

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין הטעם, שצוה הקב"ה לבנות לו בית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה, כי מאחר שבית המקדש של מעלה הוא כנגד י"ה, לכן ראוי לבנות כנגדו בית המקדש של מטה שהוא כנגד ו"ה, כדי להשלים את השם הנכבד בד' אותיותיו. זאת ועוד, שהקב"ה משפיע מקדושת בית המקדש של מעלה לבית המקדש של מטה, כדי ליחד בכך שם י"ה עם ו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל. ועל ידי זה י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ בלי שום פירוד.

ויש לומר כי מטעם זה בחלומי של יעקב במקום המקדש, כשנתגלה לו שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה כתוב (בראשית כח-ג): "והנה ה' ניצב עליו", היינו שניצב הקב"ה בשם הוי"ה על בית המקדש של מעלה ובית המקדש של מטה, שהם מכוונים כנגד שם י"ה עם ו"ה כאמור.

כיון שבאנו לידי כך הנה מה טוב להבין בזה מה שהכפיל הקב"ה לומר: "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". כי מה שאמר הקב"ה בתחילת דבריו: "ויקחו לי תרומה", התכוון בזה שיתרמו ישראל תרומה לבנות בית המקדש של מטה שהוא בבחינת ו"ה, ונרמז ענין זה במילת תרומה שהיא אותיות תרם ו"ה, שיתרום כל אחד לשם השלמת ב' אותיות ו"ה בבחינת ו'תגל ה'ארץ.

אמר על כך כ"ק אדמו"ר מרן רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שביקש הקב"ה לרמוז בכך על חינוך הבנים שהוא יסוד הקיום של כלל ישראל בכל הדורות, כי הארון שהיו בו שני לוחות הברית הוא שורש כל התורה, אבל קיום התורה הוא רק בתנאי, ששני הכרובים שהם בצורת תינוקות של בית רבן צמודים לארון הברית, שמחנכים אותם לעסוק בתורה, ומטעם זה היה קולו של הקב"ה יוצא דוקא מבין שני הכרובים, לרמוז שעיקר השראת השכינה הוא רק בזכות לימוד התורה של תינוקות של בית רבן.

כעבדא קמיה מאריה נראה להוסיף תבלין בביאור דבריו הקדושים, על פי מה ששנינו בגמרא (שבת קי"ט): "לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן". וביאר הגאון הגדול בעל "משנה למלך" על הרמב"ם בספרו הנפלא "פרשת דרכים" (דרוש כד) הכוונה בזה, על פי המבואר במדרש (איכה רבה א-ג):

"בא וראה כמה חביבין תינוקות לפני הקב"ה, גלתה סנהדרין ולא גלתה שכינה עמהם, גלו משמרות ולא גלתה שכינה עמהם, וכיון שגלו תינוקות גלתה שכינה עמהם, הדא הוא דכתיב (איכה א-ה) עולליה הלכו שבי לפני צר, מיד (שם ו) יוצא מכת ציון כל הדרה".

עוד מבואר במדרש (בפתיחתא איכה רבה אות כד):

"בשעה שביקש הקב"ה להחריב את בית המקדש אמר, כל זמן שאני בתוכו אין אומות העולם נוגעין בו... מיד נשבע הקב"ה בימינו והחזירה אחוריו, הדא הוא דכתיב (איכה ב-ג) השיב אחר ימינו מפני אויב, באותה שעה נכנסו אויבים להיכל ושרפוהו".

הנה כי כן זהו הטעם שלא חרבה ירושלים: "אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן", כי כל זמן שתינוקות של בית רבן עסקו בתורה בירושלים לא נסתלקה השכינה משם, ולכן לא היו האויבים יכולים להחריב את בית המקדש, כמו שהבטיח הקב"ה: "כל זמן שאני בתוכו אין אומות העולם נוגעין בו", אבל כיון שביטלו בה לימוד התורה של תינוקות של בית רבן נסתלקה השכינה, ועל ידי זה היו האויבים יכולים להחריב את בית המקדש.

"הקול קול יעקב והידים ידי עשו"

על פי האמור מוסיף ה"פרשת דרכים" לבאר כמין חומר מאמר המדרש (ב"ר סה-ג) על הפסוק (בראשית כז-כב): "הקול קול יעקב והידים ידי עשו".

ביאור המעשה של רבי חייא, שלימד חמשה חומשי תורה לחמשה ילדים, וששה סדרי משנה לששה ילדים

תרגום יונתן: במשכן היו יריעות עזים חמש מול שש, כנגד חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה

רבי חייא הכין את הילדים להיות מרכבה לשני הכרובים שהיתה להם צורת ילדים להשרות שכינה ביניהם

כל זמן שתינוקות של בית רבן למדו תורה בירושלים, לא היו האויבים יכולים להחריב את בית המקדש

בבית המקדש של מטה המכוון כנגדו שהוא כנגד ו"ה, ועל ידי זה נתחברו בבית המקדש של מטה שם י"ה עם ו"ה ביחודא שלים.

הנה כי כן זהו שמבקש הקב"ה מירושל: "ועשו לי מקדש", עשו לי בית מקדש של מטה שהוא כנגד ו"ה, ואל תתפלאו איך יושלם השם בד' אותיותיו, כי אני מבטיח לכם שאם תעשו לי מקדש: "ושכנתי בתוכם", אמשיך השראת השכינה שם י"ה מבית המקדש של מעלה שהוא כנגד שם י"ה, ועל ידי זה ישלמו במקדש של מטה כל ד' אותיות השם. וזהו שפירש רש"י: "ועשו לי מקדש, ועשו לשמי בית קדושה". כי תכלית בנין בית המקדש של מטה היא להשלים את השם בד' אותיותיו.

השראת השכינה בין שני הכרובים בצורת תינוקות של בית רבן

בדרך זו במסילה נעלה לבאר היחוד הנשגב של רבי חייא, שבחר חמשה ילדים ללמדם חמשה חומשי תורה, וששה ילדים ללמדם ששה סדרי משנה, כדי להבטיח בכך שלא תשתכח תורה מירושל, על פי מה שכתוב בפרשתנו בציווי של הקב"ה לעשות שני כרובים (שמות כה-יח):

"ועשית שנים כרובים זהב, מקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת, ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה... והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו... ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך, ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל". ופירש רש"י: "כרובים, דמות פרוץ תינוק להם". ומקור הדבר בגמרא (סוכה ה:): "מאי כרוב, אמר רבי אבהו כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא רביא".

אך כדי שלא יתמהו ישראל הלא ב' אותיות ו"ה הן רק מחצית השם, לכן הוסיף הקב"ה מיד: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", אם יתרמו ישראל נדבת לבם לתרומת המשכן למטה שהוא בבחינת ו"ה, בזכות זה "תקחו את תרומתי", שגם אני אתרום לכם את תרומתי מן השמים, להמשיך לכם קדושה מבית המקדש של מעלה שהוא כנגד שם י"ה, ועל ידי זה יתייחד שם י"ה עם ו"ה ביחודא שלים.

הנה כי כן יומתק להבין מה שגילה לנו רש"י במתק לשונו: "ויקחו לי תרומה - לי לשמי", כי מה שביקש הקב"ה מירושל לקחת תרומה"ה היא אותיות תרם ו"ה, הוא כדי להשלים בכך את שמו של הקב"ה, שעד הנה היה רק בית המקדש של מעלה המכוון כנגד אותיות י"ה, ועתה בעשיית המשכן בית המקדש של מטה שהוא כנגד ו"ה, יושלם השם בכל ד' אותיותיו.

השראת השכינה שם י"ה מבית המקדש של מעלה

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שאמר הקב"ה סמוך לכך: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". נקדים מה ששנינו בגמרא (סוטה יז): "דריש רבי עקיבא, איש ואשה זכו שכינה ביניהן". ופירש רש"י: "שכינה ביניהן, שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן, יו"ד באיש וה"י באשה".

נמצינו למדים מזה כי שם י"ה הוא רמז על השכינה הקדושה. וכתב ה"מגלה עמוקות" (פרשת וירא ד"ה דה) רמז נאה על כך, כי שכינה"ה היא אותיות שכן י"ה, כלומר שם י"ה השוכן בישראל. וכן כתב השל"ה הקדוש (ווי העמודים פ"ה) בשם המקובלים: "ואמרו המקובלים שכינה"ה אותיות שכן י"ה".

מעתה אמינא מילתא חדתא, כי מה שהשרה הקב"ה את שכינתו בבית המקדש של מטה, היינו שהמשיך את שכינתו שהיא שם י"ה מבית המקדש של מעלה שהוא כנגד י"ה, והשרה אותה

ומאחר שכבר נתבאר בהוכחות ברורות, שהקב"ה משרה את שכינתו שהיא בבחינת י"ה בין תינוקות של בית רבן, נמצא כי על הילדים הללו שהיו חמשה מול ששה כנגד ו"ה, שרתה שכינה"ה שהיא בבחינת שכן י"ה, ועל ידי זה נעשו מרכבה לשני הכרובים בצורת תינוקות של בית רבן שהיו בבית המקדש, שהשרה הקב"ה שכינתו ביניהם, והשלים בכך את היחוד של שם י"ה עם ו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל.

ולפי זה נשכיל להבין מה שצוה עליהם, שכל אחד ילמד את חבירו את החומש או את סדר המשנה שלמד, כי ענין זה למד ממה שצוה הקב"ה לעשות את שני הכרובים באופן כזה: "ופניהם איש אל אחיו". שכל אחד ילמד את חבירו חלקו בתורה, כדי לחנכם שקיום התורה הוא רק על ידי שאדם לומר תורה ומלמדה לחבירו. לכן התפעל רבינו הקדוש כל כך ממעשה קדוש זה באומרו: "כמה גדולים מעשה חייא".

נפלא להבין בזה מה שביאר בחידושי אגדות להמהרש"א, כי רבי חייא הקפיד לכתוב את החומשים על קלף, שכל עשייתו מהחל עד כלה היתה בקדושה ובטהרה בלתי לשם ה' לבדו, לכן זרע זרעונית פשתן לשם ה', וקלע מהם רשתות לצוד בהן צבאים לשם ה', וצד צבאים שגדלו ביערות בדרך טבעית בהשגחת הבורא, כי לא כוונה להרוויח כסף. והאכיל את בשר הצבאים ליתומים, ומעורם עשה מגילות של קלף, וכתב עליהם חמשה חומשי תורה, ולימדם לילדים שעדיין לא טעמו טעם חטא, וחיינך אותם ללמד זה את זה תורה, שמעלה זו של ללמוד וללמד היא מעלה עליונה בתורה, ועל ידי זה נתקיימה התורה בישראל.

ולפי דברינו טרח כל הטורח הזה, כי כל כוונתו היתה לעשותם שיהיו מרכבה לשני הכרובים שהיו בבית המקדש של מטה שהוא כנגד אותיות ו"ה, כדי שיזכה להשראת השכינה שהיא בבחינת י"ה, לכן הקפיד לעשות כל המעשים מתחילה ועד סוף בקדושה ובטהרה לשם שמים, בבחינת: "ויקחו לי תרומה – לי לשמי", ובבחינת: "ועשו לי מקדש – ועשו לשמי בית קדושה". לכן התפעל רבינו הקדוש כל כך ממעשה קדוש זה באומרו: "כמה גדולים מעשה חייא".

"אמרו רז"ל (שבת ק"ט): כי העולם מתקיים על הבל פיהם של תינוקות בית רבן. ומכאן תראה שגדול שכן המלמדין עם התינוקות, ובכל מקום שתינוקות לומדים אצל רבם, שם השכינה מצויה ושורה שם, כדאיאתא בזוהר [חדש] פרשת לך לך (דף כה טור ב) רשב"י כד הוי אתי למחמי עולימיא בבי רב הוי אמר, אזלנא למחמי אפי שכינתא [רשב"י כשהיה בא לראות תינוקות בבית רבם היה אומר, אני הולך לראות את פני השכינה]... על כן צריך המלמד לשום אל לבו שהשכינה שוכנת אצלו, ויעשה מלאכתו באמונה בלי רמיה באשר שהוא מלאכת שמים, ויראה שיהיה החדר אשר לומדים שם התינוקות נקי וטהור מכל לכלוך, ויקיים (דברים כג-טו) והיה מחנך קדוש, כי זה נקרא מחנה שכינה".

רבי חייא עשה פועל דמיון לקדושת המשכן

מעשה יאירו עיינו להבין מעט מזעיר המעשה הנשגב שפעל רבי חייא כדי לבטל שכחת התורה מישראל, על פי מה שכתב הרמב"ן (בראשית יב-ו), כי לפני כל נס צריך לעשות פועל דמיון למטה, כדי לעורר בכך את הנס מלמעלה: "ודע כי כל גזירת עירין כאשר תצא מכח הגזירה אל פועל דמיון, תהיה הגזירה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות".

לפי זה אמינא חידוש גדול ברתת ובזיע, כי רבי חייא רצה לעשות פועל דמיון על ידי הילדים הללו שלימדם תורה, שיהיו מרכבה לשני הכרובים שהיתה להם צורת תינוקות, שהשרה הקב"ה ביניהם בבית המקדש בקדשי הקדשים, לרמז על תינוקות של בית רבן העוסקים בתורה שהקב"ה משרה שכינתו ביניהם, ומשם יוצא קולו של הקב"ה ללמד תורה לכל ישראל שלא תשתכח התורה מהם, כמו שכתוב: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים". ופירש רש"י: "משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד".

הנה כי כן מטעם זה התחכם רבי חייא בחכמתו הגדולה וברוח קדשו, להכין חמשה ילדים ללמדם חמשה חומשי תורה, לעומת ששה ילדים ללמדם ששה סדרי משנה, כדי שיהיו ממש בבחינת יריעות עזים שעל המשכן שהיו חמש מול שש, אשר כפי שנתבאר היו מכוונות כנגד חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה, להמשיך ב' אותיות ו"ה ששלטו בבית המקדש של מטה.

"לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי, נתכנסו כל אומות העולם אצלו, אמרו לו, תאמר שאנו יכולים לזדווג לאומה זו, אמר לנו וחזרו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שלהן, ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן, אין אתם יכולים להם, שכבר הבטיחן אביהם ואמר להם, הקול קול יעקב, בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות, אין הידים ידי עשו, ואם לאו הידים ידי עשו, אתם יכולים להם".

לפי האמור הביאור בזה, כי כל זמן שתינוקות של בית רבן מצפצפים בקולם בתורה, השכינה שורה עליהם מפאת קדושת תורתם, כמבואר בגמרא (שבת ק"ט): "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן". ומפרש שם בגמרא הטעם משום שתורתם היא בבחינת: "הבל שאין בו חטא". ומאחר שהשכינה שורה עליהם אין שום אומה ולשון יכולה להתקרב עליהם. עד כאן דבריו הקדושים.

יומתק להבין בזה מה שמבואר בגמרא (שם): "אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש". לפי האמור הביאור בזה, שהרי תכלית בנין בית המקדש היא כדי להמשיך שם השראת השכינה, כמו שכתוב בפרשתנו (שמות כה-ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". והרי אין השכינה שורה בבית המקדש כי אם בין שני הכרובים, שהם רמז על לימוד התורה של תינוקות של בית רבן, לכן אין מבטלים אותם מתורתם אפילו לבנין בית המקדש, כי בלי תורתם אין שום תועלת בבית המקדש.

נפלא לצרף מה שדרש בזוהר הקדוש (הקדמה א): מקרא שכתוב (שיר השירים ב-ב): "עת הזמיר הגיע, וקול התור נשמע בארצנו". ומפרש הזוהר: "עת הזמיר הגיע", כאשר הגיע הזמן לזמר ולקצץ את הרשעים מן העולם, מציל הקב"ה את העולם: "וקול התור נשמע בארצנו", בזכות קול תינוקות של בית רבן העמלים בתורה: "ומאן מקיים עלמא... קל ינוקי דלעאן באורייתא". מסיים הזוהר כי זהו פירוש הכתוב (שם א-א): "תורי זהב נעשה לך", רמז על שני הכרובים של זהב שהם תינוקות של בית רבן: "אלין אינון ינוקי רביין עולמין, דכתיב ועשית שנים כרובים זהב".

ומה נוראים הם דברי הקב"ה הישר" (פרק עב) בענין השראת השכינה על תינוקות של בית רבן: